

Sámegiela oinnolašvuotta sámii skuvllas

INKER-ANNI LINKOLA

Sámi arkiiva

PIGGA KESKITALO

Sámi allaskuvla ja Lappi universiteahhta

Artihkal gieđahallá sámegiela oinnolašvuoda ja sajádaga skuvllain. Teaksta vuodđuduvvá etnográfalaš skuvladutkamušaide Norggas. Dutkanbohtosiid vuodul sámegiela oinnolašvuoda galggašii doarjut. Sámegiela oinnolašvuoda hehte dat, ahte sámegiela sajádat gielladuovdagiin ii leat čállon skuvlla plánaide. Skuvlenásahusaid dálá giellapolitiikka gáržžida gielalaš dáseárvvu ollašuvvama. Sámegiela oinnolašvuotta skuvlla gielladuovdagiin dorjjošii pluralisttalaš giellaideologiija ja vehádatgiela giellapolitiikka ollašuvvama. Sámegiella sáhtášii atnit ávkin pluralisttalaš giellaideologiija ja -politiikka mat nannejit unnitlogugiela.

Fáddásáni: gielladuovdagat, giellaideologiija, giellapolitiikka, sámii skuvla

1. Láidehus

Eamiálbmotgiela ovdáneapmi ovtaveardásažžan eará gielaiquin lea proseassa, mas skuvlla doaimmat leat guovddážiis (Skutnabb-Kangas 2009: 39–44). Skuvla ii okto váikkut giela dillái, muhto giellaekologiija čilge viidásabbot giela ceavzinávccaid (Hornberger 2003: 136). Dutkamušain boahtá ovdan ahte sámegiela nannen gáibida lassedeattu (Hirvonen 2003; Rasmussen 2013, 2015). Sámi skuvlla gielladilli lea mánngabealat ja moalkái. Vuosttažettiin skuvladilálašvuodát iešguđetge guovlluin sámegiela hálddašanguovllus rievddadallet. Nuppádassii ohppiin lea heterogena gielladuogáš. (Aikio-Puoskari 2001; Keskitalo ja earát 2014.) Sámegiela dilli lea iešguđetlágan guovllus guvlui (Ravna 2000; Solstad 2012). Giellabiras gáibida fuomášumi skuvllas, jus eamiálbmotgielas lea unnán stáhtus birastahti servodagas (Cantoni 1997).

Artihkkala ulbmilin lea govvidit sámii skuvlla visuála gielladuhtavuoda ja áddet dan duogážiid. Guorahalle davvisámegiela oinnolašvuoda ja sajádaga visuála oahppanbirrasis gielladuovdagiid (eng. *linguistic landscape*) vehkiin, man bokte sáhtá dulkot skuvllaid giellapolitiikka ja -ideologiija. *Gielladuovdagat*-doaba mearkkaša čállon giela mii lea oidnosis institušuvnna seinniin,

almmuhantávvaliin, uvssain ja biergasiin (Ben-Rafael ja earát 2006: 14; Landry & Bourhis 1997: 25; Linkola 2014a, 2014b). Gielladuovdagat doibmet oktan čállon giela mállen, muhto dain lea maid pedagogalaš mearkkašupmi (Cenoz & Gorter 2008: 272–277). Guorahalle lassin mo giellaideologiija váikkuha skuvlla gielalaš válljemiidda.

Artihkal vuodđuduvvá munno etnográfalaš nákkosgirjebargguide (Keskitalo 2010; Linkola 2014a). Etnografiija negatiiva bealit leat raporterejuvvon amasvuoda, eksotismma ja rasismma huksema hámis (Berry & de Ramírez 2015: 1; Strong 2005). Dálá skuvladutkamii etnográfalaš dutkanvuohki goittotge heive dalle go áigu čájehit váldeoktavuodaid mat gávdnovit minoritehtagiela ja eamiálbmoga oahpahasas (vrd. Skeggs 1997: 7; Yosso 2005). Munno dutkamušaid leat stivren sámi dutkama ja oppalaš dutkanetihka eavttut (gč. omd. Bull 2002; Skeggs 1997). Skuvladutkama sensitiivavuoda dihtii letne anonymiseren skuvllaid. Háliidetne deattuhit kritihkalaš eamiálbmotpedagogihka mii lea beroštuvvan fámuiduhttit emansipatoralaš vugiin oahpaheddiid ja veahkehit skuvllaid olahit sosiála dás-seárvvu (gč. Brown & Strega 2005: 9; Denzin ja earát 2008; Toulouse 2013).

Lea dehálaš buktit oidnosii skuvlla árgabeaivvi vai dili sáhtá duodaštit ja ovddidit geavaheddiid geahččanguovllus (Wulf & Zirfas 2013). Mánngagielat skuvlla giellageavadat loktanit oidnosii go guorahallá giellageavahanšilju. Ovda-mearkkat čájehit ovddidandárbbuid sáme giela sajadaga nannemis. Lea mávssolaš čoavdit skuvllaid gielladiliid nu ahte gielat sáhttet lieđđugoahit (Wei & García 2013). Lieđđun ollašuvvá go ovddida positiivvalaččat olbmuid ja áššiid potenciála (Seligman & Csikszentmihalyi 2000). Čoavddusin mánngagielat skuvlla čuolmaide ovdanbukte vugiid dahkat sáme giela oinnolažžan pluralisttalaš giellaideologiija vuodul.

2. Etnográfalaš skuvladutkan

Etnográfalaš dutkanmateriála lea čohkkejuvvon guhkes áigelinnjás jagiid 2001 ja 2013 gaskkas mánáid- ja nuoraidskuvllas ja joatkkaskuvllas. Dutkanmateriála lea háhkkojuvvon sáme- ja dárogielat skuvllain sáme giela hálddašanguovllu suohkaniin Norggas. (Gč. Keskitalo 2010: 17, 31–32; Linkola 2014a: 55–61, 85–93.) Inker-Anni Linkola dutkanmateriálan leat 201 digitála gova skuvlla gielladuovdagiin, joatkkaskuvlaohppiid jearahallanskovit (N=18) ja joatkkaskuvlaohppiid (N=6) ja -bargiid (N=2) jearahallamat. Lassin leat áiccadeamit 11 diimmu ja

dutkanbeavegirjjit. Pigga Keskitalo lea jearahallan oahpaheddjiid (N=15) guđa mánáid- ja nuoraidskuvllas. Fárus leat maiddái áiccadeamit, dutkanbeavegirjjit ja 25 diimmu videobáttit.

Oktasaš ášši goappáge nákkosgirjjis leat mearkkašumit sámi skuvlla gielalaš iešvuodain ja sámegiela oidnomis, ja danin bohciidii jurdda čállit ovttas sámi skuvlla sámegiela dilis. Ovttasčállin lea vuohki juohkit dieđuid, oahppat nubbi nuppis ja rahpat dialoga (Guttorm ja earát, boahtimin). Etnográfalaš dutkanmateriála lea dávjá viiddis, ja dan sáhtta danin geavahit ođđa oktavuodain ja iešguđetlágan lahknanvugiiguin (U.-M. Salo 1999: 11, 13). Dutkanovdamearkkat govvidit *case*-lágan dáhpáhusaid skuvlla árgabeaivvis (gč. Metsämuuronen 2008 (2001): 17; Yin 1983: 3). Dáhpáhusdutkanmuš čiekŋuda muhtin dáhpáhusaide, ja dat guorahallojuvvojit iešguđetge geahččanguovllus. Dáhpáhusdutkanmuš viggá áddet ollisvuodaid. Danin geavahuvvojit mánggalágan lahknanvuogit. (Stake 2005 (1994): 453–454.) Dáhpáhusdutkanmuš sáhtta čilget man birra ilbmanepmi muitala ja maid das sáhtta oahppat (Eskola & Saarela-Kinnunen 2007: 184). Dáinna lágiin ipmirduvvon bohtosiid lea vejolaš generaliseret sámi skuvllaid gielladuovdagiidda.

Etnográfalaš dutkanvugiin sáhtta analyseret ja kritiseret skuvlenpolitihka ja dan váikkuhusaid skuvlla juohkebeaivválaš dillái. Etnográfát sáhttet atnit ávkin geahččanguovlluset ja oassálastit ságastallamiidda dain konteavsttain, maida sin dutkanduovdagat (eng. *research field*) sajáiduvvet. (Gč. Gordon & Lahelma 2004: 66.) Dutki bargun lea govvet skuvlla mánggabealatvuoda. Etnografija ii vuoddu-duva dihto hypotesii, muhto dutkanmateriála loktana kultuvrralaš konteavsttas. Rabasvuolta lea etnografija iešvuolta. (Spindler & Hammond 2000: 46.) Kvalitatiiva dutkamis diehtu šaddá ovttasbarggus earáiguin, vaikke dutki váikkuhage dutkamuša plánemii, ráddjemii, analysii ja čađaheapmái, ja maiddái dasa mo diehtu šaddá ja huksejuvvo. Dutkamuša luohtehahttivuhtii váikkuha dat mo dutki rahpá iežas sajádaga ja välljejuumiid. (Metsämuuronen 2008 (2001).) Letne čállán pedagogihka suorggi nákkosgirjjiid Sámi allaskuvlla doavttirgrádstipendiáhtan. Letne goappašagat vázzán oahpaheaddjeoahpu ja lohkan sámegiela gaskafága dásis. Linkola magisttardási duogášskuvlejupmi lea suoma-ugralaš gielladutkamis ja Keskitalo pedagogihkas Suomas. Dutkandieđuid máhcaheapmi sámegillii sámi servodahkii lea dutkangaskusteami dehálaš ulbmil (Bull 2002).

3. Giellaideologija, giellapolitihka ja gielladuovdagat

3.1 Gielladuovdagat

Rodrigue Landry ja Richard Bourhis (1997: 25) meroštallaba *gielladuovdagat*-doahpaga (eng. *linguistic landscape*) almmolaš báikkiid ja ráhkkanusaid galbbaid, oahpistantávvaliid ja almmuhantávvaliid giellan masa gullet gáhttagalbbat, geaidnogalbbat, báikenammagalbbat ja gávppálaš galbbat, main šaddet gielladuovdagat dihto guovllus, báikkis dahje čeahkkebáikkis. Gielladuovdagiin leat sihke informatiiva ja symbolalaš doaimmat (Spolsky & Cooper 1991: 74–94). Informatiiva doaibma šaddá dan dieđus maid gielladuovdagat buvttadit, go fas symbolalaš doaibma mearkkaša giela oinnolašvuoda dahje oaidnemeahttunvuoda. Dihto giela oidnon gielladuovdagiin sáhtta muiltalit giela hálliid relatiiva demográfalaš ja institutionála válldi birra. Dákko bokte giela oinnolašvuolta lea oassi giela sajádaga dovddasteamis. (Jaworski & Thurlow 2010: 12.) Dutkamušain leat gávnahan ahte gielladuovdagat speadjalastet gielaid gaskasaš fápmorelašvunnaid (Cenoz & Gorter 2006: 68; Gorter 2006: 3–4; K. R. Helander 2015).

Gielladuovdagat hábmejit sosiolingvisttalaš konteavstta, mas olbmot proseserejit visuála informašuvnna. Gielladuovdagat sáhttet váikkuhit giela stáhtusa áddejupmái ja dákko bokte olbmuid gielalaš láhttemii, nugo ovdamearkka dihtii lasihit vehádatgiela geavaheami ja nannet etnolingvisttalaš identitehta. (Cenoz & Gorter 2006: 68; Gorter 2006: 3–4.) Gielladuovdagat speadjalastet báikki giellapolitihka. Gielladuovdagiid teavsttat sáhttet leat ovttagiellagat dahje iešgudetge vugiin mánggagielagat. Gielaid oidnomis gielladuovdagiin lea oktavuolta lohkki vásáhussii iežas birra dihto giela hállin. Nuba gielladuovdagat váikkuhit giellajoavkku fámolášvuoda govvi ja ovttaskas olbmo vásáhussii giellajoavkku lahttun. Giela oinnolašvuolta gielladuovdagiin laktása dan stáhtusii ja giellageavadiidda seammás go dat hábme áddejumi giela geavahanárvvus (Cenoz & Gorter 2006).

3.2 Skuvllaid giellapolitihka

Skuvllaid bargogiela välljema stivrejit giellapolitihkalaš mearráduusat ja geavadat. Giellapolitihkkan ipmirduvvojit čálalaš dokumeanttat nugo lágat, rávvagat ja nuolggadusat mat stivrejit giellaválljema ja -geavaheami. Skuvlla giellapolitihka stivre oahpahusa giela dahje gielaid, geahččalemiid ja testema giela ja giellaoahpahussii geavahuvvon áiggi. Dasa lassin giellapolitihka geavatláš

ilbmanepmin ipmirduvvojit praktihkalaš giellaválljemat nugo skuvlla diehtjuohkima ja oahpaheaddji ja ohppiid gaskasaš giella. (Shohamy 2006.)

Sámemánáid skuvlejumi oktan erenoamáš hástalussan leat sámegiela sosiohistorjjálaš sajádat unnitlogugiellan ja dasa gullelaš gielladoaladumit. Sámegiella šaddá gilvalit váldogielain sihke ruovttus, skuvllas ja eará giellageavahanšiljuin. Doppege gos sámegiella lea beaivválaš anus, váldogielat váldet saji árgabeaivvi giellan (Linkola 2014a). Seammás go sámegiela dilli lea áitojuvvon, de dat adnojuvvo ain sápmelašvuoda guovddáš árvun. Dát hástala skuvllaid giellapolitihka vástidit sámemánáid ja birastahtti servodaga dárbbuide.

3.3 Giellaideologijja

Giellaideologijjan gohčoduvvojit dat ideologalaš oainnut, mat váikkuhit gielladoaladumiid duogábealde. Giellaideologijja hábme doaladumiid giela stáhtusii, hámiide ja geavaheddjiide. Ideologalaš oainnut huksejit rámmaid, maid siste gielladoaladumit šaddet. Giellaideologijja váikkuha giellapolitihka hábmemma ja ollašuvvama duogábealde. Ovdamearkka dihtii nationalisttalaš ideologijja mielddisbuktá jurdaga ovttagielatvuodas ja gielaid gaskasaš hierarkiijas, muhto pluralisttalaš ideologijja doarju mánggagielatvuoda ja gielalaš dásseárvvu. (Brown 2012.) Skuvlenásahusaid doaladumiid gielaide sáhtta juohkit golmma váldooidnui: 1) giella čuolbman, 2) giella vuoigatvuohtan ja 3) giella resursan (Baker 2011 (1993): 375; Ruiz 1984).

Nationalisttalaš ideologijja **giella čuolbman** -doaladupmi váikkuha dábálaččat skuvlenpolitihkkii dalle go galgá skuvlet vehádagaide ja sisafárreiddjiid (Baker 2011 (1993): 375–377). *Giella čuolbman* -doaladupmi boahtá ovdan go vehádatgielat mánáid eatnigiella jurddašuvvo hehttet ohppiid skuvlabirgejumi. Dalle vehádatgiella navdojuvvo noađđin ja skuvlenprográmmat plánejuvvojit nu, ahte vehádagaide gullelaš mánat oahpašedje stuorraservodaga hálddašeaddji eanetlogugiela nu jođánit go vejolaš ja geavahišgoađáše dan skuvllas. Go mánáid eatnigiela ovddideapmái ii addojuvvo árvu dahje eatnigiela geavaheapmi lea gildojuvvon skuvllain, de das čuovvu ahte vehádatgielaid hállit heahpanit gielaset ja heitet hupmamis dan. (Baker 2011 (1993): 375–377; Skutnabb-Kangas & Dunbar 2010: 48.) Fuomášan veara lea goitge dat, ahte *giella čuolbman* -oainnu vuodul guovttegielatvuohta lea čuolbma erenoamážit dalle, go nubbi gielain lea álgoálbmotgiella dahje eará unnitloguálbmoga giella. Guovttegielatvuohta adnojuvvo

ávkkálažžan dalle go gielat leat stuorraservodaga váldogielat (omd. eŋgelasgiella, fránskagiella). (Baker 2011 (1993): 375–377, 383; gč. Shohamy 2006: 77.)

Go giella ipmirduvvo **voigatvuohtan**, de giddejuvvo fuomášupmi olmmoš-voigatvuođaide, nugo riektái oažžut skuvlejumi iežas gillii (Baker 2011 (1993): 377–382; Skutnabb-Kangas & Dunbar 2010). Eamiálbmogiidda ja vehádatgielaid hálliide eanemus guovddáš giellapolitihkalaš ulbmilin lea leamašge voigatvuohta eatnigielat dahje eatnigiela oahpahussii (Christie 1985; UNESCO 2002, 2003).

Pluralisttalaš ideologiija mielde ii oktage giella sáhte leat heajut go nubbi. Buot gielladáidu adnojuvvo **resursan**. Nappo iešguđege giela geavaheapmi deattuhuvvo skuvlabirrasis, ja máŋggagielat olbmuid gielladáidu adnojuvvo riggodahkan. Dalle máŋggagielat gulahallanstrategiijat sáhttet ilbmanit skuvllas sihke hállamis ja čállimis. Go skuvllain vigget riggodahhtit gielalaš resurssaid, ii ovttage giela stáhtus sáhte leat nuppi alibun dahje hálddašeaddjin. Dán oainnu mielde giela árvu ii leat gitta sosioekonomalaš geavahanárvvus. (Baker 2011 (1993): 382–387; gč. N. Ø. Helander 2012.) Das čuovvu máŋggagielatvuođa oaidnu giellapolitihkalaš plánaide ja geavadiidda (gč. omd. Shohamy 2006; UNESCO 2002, 2003). Máŋggagielatvuođa prinsihppa guoská visot skuvlla doaimmaide, mii fas doarju gielalaš dáseárvvu ollašuvvama ja nanne sáme giela sajádaga.

Doaladupmi máŋggagielatvuhtii Norgga skuvlavuogádagas lea rievdan 1800-logu nationalismma assimilerenpolitihkas 1970- ja 1980-loguide, goas leat álgán deattuhit gielalaš voigatvuođaid (Hoëm 2007; Minde 2005). Vástideaddji gielladoaladumi rievdan lea oaidnimis earáge vehádatgielaid oahpahusas ja skuvlenpolitihkas (omd. García 2009: 14). Assimilerenáigodagas máŋggagielatvuohta ipmirduvvui skuvllas *čuolbman*. Guovttegielatvuohta adnojuvvoi noadđin ja sáme giella hehttehussan sámemánáid oahppamii ja ovdáneapmái. Ulbmilin lei váldogielat oahpahus ja ovttagielatvuohta. Sáme giella geavahuvvui reaidun gaskaboddosaččat ovttagielatvuođa ollašuhhtimii (Aikio-Puoskari 2001).

Dán áigge sáme giela ja sáme gielat oahpahus lea ipmirduvvon sámemánáid *voigatvuohtan*, masa gullet suohkana ja skuvlla geatnegasvuođat lágídit oahpaha sámemánáide (Magga 2004; gč. Opplæringslova 1998). Das čuovvu ahte eiseválddit ja skuvlajodiheaddjit lágídit sáme giela ja sáme gielat oahpaha ollašuhhtin dihtii lágain ja ásašusain meroštallojuvvon unnimusgáibádusaid. Váimmusguovlluid olggobealde váhnen dahje oahppi ieš ferte máhttit ohcat ja gáibidit sáme giela ja sáme gielat oahpaha voigatvuohtan (maiddá Eira 2004: 36, 75). Dat lea dagahan ahte oahpahus lágíduvvo sierra doaimman ja ráddjejuvvo oahppijoavkku (omd. sámemánát, sáme giela dahje sáme gielat oahpaha válljen

oahppit), diimmuid, áiggi ja báikki ektui. Dalle go oahpahus lágiduvvo sierra doaibman, sierra jovkui ja sierra luohkkálanjas, de dat gáržžida sámegiela geava-hanvejolašvuodaid. (Vrd. Rasmussen 2015.)

4. Sámi skuvlla gielladuovdagat

Oahppanbirrasa áiccadettiin luohkkálanjaid guoros seainnit giddejit fuomášumi: *Luohkkálanjaid seainnit leat measta bálljisin. Luohkáid seainnit eai ávkkástallo visuála oahppama doarjjan.* (Dutkanbeaivegirji Keskitalo, čakča 2001.) Oahppit dárbbasivčče giela oahppama doarjjan seinniid ja almmuhantávvaliid gielalaš stimulánsa. Luohkkálatnja fysalaš báikin lea mearkkašahtti giela oahpahusa dáfus. Seinniid posterat, govat, čájáhusat ja iešguđetlágan barggut stimulerejit ohppiid. Luohkkálanja hápmi ja sturrodát sáhttet eastit oahpaheaddji organiseremis báikki sávahahtti vugiin. (Davies 1996: 30.)

Govva 1. Sámi skuvlla luohkkálanjaid seainnit leat measta bálljásat. Govven: Inker-Anni Linkola.

Báljes seainnit addet luohkkálanjain guorusvuoda dovdu (govva 1). Guoros seinniin sáhtta vihkut ahte oahpaheaddji stivre oahpahusa behavioristtalaš oahppanáddejumi mielde. Dalle oahpahusa ulbmilin lea dieđu juohkin. Dán vuodul sáhtta navdit ahte oahppanproseassas lea fága guovddázis. Viidasabbot oahppi rolla lea reaktiiva, ja skuvlejeaddji rolla lea doaimmat áššedovdin. (Manninen ja earát 2007: 21.) Luohkkálanjaid seainnit eai adnojuvvo doarvái bures visuála oahppama doarjjan. Sáhttit álkit kritiseret dán dasgo oahppit galgagašedje oážžut gielalaš doarjaga oahppamii skuvlla seinniide biddjon materiálain.

Govva 2. Sámi skuvlla almmuhantávvalis sámegejlla vuoittáhállá dárogillii. Govven: Inker-Anni Linkola.

Báljes seinniid sáhtta dulkot nu ahte boares oahppoplánat, geavadat ja ideologijiat váikkuhit ain dálá oahpahussii. Ovdamearkka dihtii deattuhuvvui oahpaheaddjeskuvlejumis ovdal dálá vuodđoskuvlla, ahte oahpahusas fuomášumi ii ožžon giddet áššiide maid eai doallan dehálažžan (Paksuniemi 2009: 111). Dán jurdaga vuodul luohkkálanjaid seainnit eai galgga muosehuhttit ohppiid. Vaikke Merja Paksuniemi dutkamuš lea suomelaš álbmotskuvlla oahpaheaddjeseimináras 1920–1940-loguin, de sáhtta dan heivehit Norgga kontekstii dan dihtii

go herbert-zillerlaš árbevierru oidnui seamma áigge maid eará Davviriikkain. Herbert-zillerlašvuohta deattuhii dan ahte oahpaheaddji galgá stivret oahpahusa, ja luohkkálanjat galget leat čavgadit ja čorgadit organiserejuvvon (Paksuniemi 2009: 84, 149–150). Báljies seinniid ideologiija soaitá báhcán váikkuhit jurddaškeahhtá dálá skuvllaid geavadiidda. Lea dábálaš ahte ovddit reformmat váikkuhit guhká, ja oahpaheaddjit čuvvot daid ovddit linnjáid. Danin skuvlla rievdan lea njoazes proseassa.

Almmuhantávvaliid áiccadettiin sáhtii fuomášit, ahte diedihangiella lea dábálaččat dárogiella (govva 2). Sámeigiella ii leat ovttaeardásaš almmuhangiella almmuhantávvaliin (Observašuvnnat sámi vuodđoskuvllain jagiin 2001 ja 2007; Observašuvnnat joatkkaskuvllas jagiin 2009–2011). Sámeskuvlla gielladuovdagiid hálddaša dárogiella. Sámeigiella oázžu saji njálmmálaš giellan, muhto čálalaš giellan sámeigiella lea unnitloguposišuvnnas (Observašuvnnat ja jearahallanskovit joatkkaskuvllas jagiin 2009–2011). Jearahallamiin bođii ovdan ahte:

[...] oahpaheddjiin ii alldiineaset leat doarvái fápmu váikkuhit diedáhusgillii, go dat (diedáhusat) dahkkojit dávjá hálldahusain dárogillii. Seamma diedáhusat hengejuvvojit maiddá almmuhantávvaliidda skuvllas. (Jearahallan mánáidskuvllas, oahpaheaddji 3, čakča 2007.)

Sámeigiela oinnolašvuoda sihkarastin lea hástalus skuvlla bargiide dasgo sii galget fuolahit guovttegielat diediheami. Olggobeale bohtán materiálat leat dárogillii:

Ná, mis gal sámeigiella lea hui dehálaš. Muhto šaddá hui ollu dan ovttaskas olbmo duohkái čállágo son sámegillii vai dárogillii. Jus don fertet čállit dieduid sámegillii, don fertet goappašiid gillii čállit ja dan dihtii lea buohkaide álkit čállit dušše dárogillii [...] Muhto dat leat eanaš dakkárat mat bohtet – dat leat dárogillii. Das ii leat nu, ii leat válljenvejolašvuohta obanassiige goappá gillii. (Bargijearahallan joatkkaskuvllas 11.11.2010.)

Dárogiela sajadaga deattuheami duogázin lea nationalisttalaš giellaideologiija árbi, mii guoddá sámeigiela njálmmálaš giela posišuvdnii (vrd. Brown 2012). Sámeigiela oinnolašvuodas ii leat informatiiva, muhto baicce symbolalaš doaimma. Sámeigiela systemáhtalaš geavaheapmi vásihuvvo liigebargun dahje noadđin oahppi- ja bargijearahallamiid vuodul (Bargijearahallamat joatkkaskuvllas jagiin 2010, 2013; Oahppijearahallamat joatkkaskuvllas jagis 2011).

Gielladuovdagiid dutkamušain leat gávnnan ahte teavsttaid giellaválljema stivrejit erenoamážit gielalaš identitehta, čállindáidu, čállinhárjáneapmi ja giellaválljemiin olahuvvon ávki (Jaworski & Thurlow 2010; H. Salo 2012). Gielladuovdagiid giellaválljema sáhtta govvidit čuovvovaš diskursaprinsihpaiguin: 1) čále gillii, maid máhtát, 2) čále gillii, masa identifiseret iežat ja 3) čále gillii, maid navdojuvvon lohkkit máhttet (Spolsky & Cooper 1991: 81–84). Vehádatgiela geavaheddjiide dáid prinsihpaid čuovvun sáhtta dahkat ruossalasvuodaid. Giela hálli ii soaitte máhttit čállit iežas eatnigiela dahje lohkkit eai máhte lohkat dan. Dalle giellaválljema stivrejit álkibut gielladuovdagiid mállet maidda lea hárxánan – namalassii ahte majoritehtagiela hálddaša gielladuovdagiid.

Govva 3. Oahppit ráhkadit posteriid sámegealdiimmus. Govven: Inker-Anni Linkola.

Oahppit ráhkadit muhtin veardde ieža plakáhtaid oahppahusas (govva 3). Ohppiid čálalaš giela válljemii váikkuhit oahppodiimmu bargovuogit, geavahuvvon oahppomateriálat ja fága. Sámegeelat oahppit válljejit čállit sámegeilli dábálaččat

dalle go dihtet ahte sii galget maŋná ovdanbuktit barggu sisdoalu njálmmálaččat. Maiddái bargobihtáid giella váikkuha ohppiid giellaválljemii. Sámeielat oahpahusas buvttaduvvon teavsttain lea mearkkašupmi sámeielat oinnolašvuhtii.

Joatkkaskuvllas leat eanaš oahppomateriálat dárogillii. Go sámeskuvllain geavahit dárogielat oahppomateriálaid, báhcet sámeielat fágatearpmat ohppiide amasin. Oahppit vásihit ahte sámegillii čállin gáibida liigenávccaid. Nappo oahppit eai čálligoađe sámegillii, vaikke hálldašivččege giella bures njálmmálaččat. Eahpesihkarvuotta sámeielat riektáčállimis sáhtá lasihit dárogielat geavaheami girjjálaš bargguin das beroškeahhtá ahte oahppi vásihivččiige muđui eatnigiella, namalassii sámeielat, álkit gulahallangiellan. Oahpaheaddjit mitalit, ahte navdet ohppiid vuoruhit muhtin dáhpáhusain dárogielat: *Oahpaheaddji dulko ohppiid háliidit čállit dárogillii, muhto ii diđoš sivaidd sin giellaválljemii* (Dutkanbeaivegirji Linkola, 20.4.2010). Nuba vehádatgiella dáfus negatiiva giellageavadat nanosmuvvet ja oahppit vásihit dárogielat geavaheami lunddolažžan (vrd. Shohamy 2006).

Máŋggagielat teavsttaid gielaid ortnegiin, hámiin, ivnniin ja bustávasturrodagain lea mearkkašupmi teavstta lohka oktavuodas. Guovttegielat teavstta gielaid gaskasaš ortnet sáhtá váikkuhit ohppiid lohkanstrategiijii. Jearahallon nuorat mitalledje ahte sii lohket bajimuš dahje gurutbeale teavstta vuosttamuzžan. Sii sáhttet välljet lohkat teavstta earágielat veršuvnna dahje osiid das, jus háliidit sihkkarastit sisdoalu ipmirdeami. (Oahppijearahallamat joatkkaskuvllas nr 4 ja 5, 4.5.2011.) Máŋggagielat olbmot geavahit lohka ávkin goappašiid gielaid (Cenoz & Gorter 2006: 74–77). Lohkki vällje njuovžilut giella, dábálaččat eatnigiella, lohkanangiellan (Reh 2004: 6). Sáhtá leat ahte váldogiella vuotá lohkanangiellan danin go lohkki ii leat hárvádan lohkat vehádatgillii. Danin vehádatgiella nana oinnolašvuotta gielladuovdagiin lea dehálaš ohppiid lohkanhárvádanepmái.

Visuála giellabiras lea mearkkašahtti erenoamážit eatnigielat mánáide, muhto maiddái sidjiide geain ii leat velá nu nana gielladáidu. Oahppi geavaha 30–40 proseantta oahppanáiggis eará áššiid go dušše guldalit oahpaheaddji (McVay ja earát 2009). Dán ilbmanepmái sáhtá strategalaččat ráhkkanit. Áigeguovdilis ja finna posterat dorjot ja stimulerejit oahppi oahppanproseassa ja muittu máŋgga láhkai (Stone & Anthony 1998). Luohkkálanja seinniid govat geasuhit ohppiid: *Oahppi dárku luohká seinniid hárvánaš govaid dávvá ja guhká* (Videomateriála mánáidskuvllas, čakča 2001).

Gielladuovdagiid diđošteapmi rahpá máŋgalávan pedagogalaš vejolašvuodaid giellaoahpahusas. Gielladuovdagiin sáhtá viežžat ovdamearkkaid, go gieđahallá guovttegielatvuoda dahje gielaid stáhtusa. Seammás go gielladuovda-

giid giella doaibmá čállingiela mállen, de dat čájeha gielalaš girjáivuoda. Gielladuovdagiid giella lea earálágan go oahppogirjjiid ja guhkes teavsttaid giella. Nuba gielladuovdagiin lea vejolaš oahppat gielalaš girjáivuoda ja čállingiela geavahanvejolašvuodaid. Gielladuovdagiid sáhttá maiddá geavahit oahppomateriálan sáme giela lohkan- ja čállinoahpahallamis. (Vrd. Cenoz & Gorter 2008; Coelho 2012: 202–227; K. R. Helander 2011.)

Dutkamušain leat gávnnahtan ahte dat mo luohkkálatnja lea olggosoidnit váikkuha ohppiid moksii (Graetz 2006; Hubenthal & O'Brien 2009). Posterat sáhttet doarjut oahpahusa visuálalaččat (Herr ja earát 2004). Mánngat reformmapedagogihkat fáallet buriid ovdamearkkaid mo geavahit seinniid oahpahusas buorrin (omd. Montessori, Steiner, Freinet). Juoba klásaide, gáhttui ja láhttái sáhttá bidjat oidnosii ohppiid bargguid (Ruggieri 1998: 4).

Oahppanbirrasa estehtalašvuoha, visuálavuoha ja giela doabalastin dahje konseptualiseren (eng. *conceptualization*) váikkuhit ohppiid skuvlamoksii ja oahppamii.

Seinniin leat ohppiid joavkobarggut engelasgiela fágas ja govat čavčča mátkkis meahccái. Govat eai leat hengejuvvon systemáhtalaččat ja čorgadit, muhto dat leat vehá gaikánan dahje hejot giddejuvvon. Meahcctuvra lea čadahuvvon čakčat. Dálá diliide luohkás eai leat čujuheamit seinniin. Govain dahje posteriin eai leat bajilčállagat. (Videomateriála nuoraidskuvllas, čakča 2001.)

Jus oahpaheddjiin ii leat doarvái diehtu giellasosiologalaš dili birra, de sii eai soaitte váldit vuhtii ahte sáme giella dárbbasa eanet oinnolašvuoda. Skuvlalanjat galggašedje doarjut sáme giela dasgo servodat muđui addá unnán doarjaga gillii (gč. Øzerk & Juuso 1999).

5. Sáme giela sajádat gielladuovdagiin

Muhtin dilit skuvllain ja birastahtti servodagas nannejit sáme giela oinnolašvuoda go fas eará dilit hehttejit dan nugo čuovvovaš tabealla čájeha.

Sáme giela oinnolašvuoda ovddida	Sáme giela oinnolašvuoda hehte
<ul style="list-style-type: none"> • Positiiva doaladumit sáme gillii • Sáme giella beaivválaš gulahallama giellan • Sáme giela symbolalaš árvu • Sáme giela lohkan- ja čállindáidu • Sáme gielat oahpahus • Báikkálaš guovttagielat geavadat mat vuodđuduvvojit giellaláhki 	<ul style="list-style-type: none"> • Gielladuovdagiid plánema váilun ja dan mearkkašumi váilevaš áddejupmi • Buohkaid dárogie la dáidu • Sáme giela váilevaš čállinhárjaneapmi ja málliid váilun • Sáme gielat oahppomateriála váilun • Riikkadási organisašuvnnaid dárogie la geavaheapmi

Tabealla. Sáme giela sajádat skuvlla gielladuovdagiin (gč. Linkola 2014a: 207).

Vuodđun sáme giela oinnolašvuoda ovddideapmái skuvllas leat positiiva giellaguottut. Sáme giela árvu sápmelašvuoda oassin lasiha giela oinnolašvuoda gielladuovdagiin: sáme giela geavaheamiin háliidit buktit ovdan skuvlla dahje ohppiid ja bargiid sámi identitehta. Muđui sáme giela oinnolašvuoda gielladuovdagiin nannejit sáme giela geavaheapmi njálmmálaš gulahallangiellan ja ohppiid ja skuvlla bargiid sáme giela čállin- ja lohkan dáidu. Iešguđege fágaid sáme gielat oahpahus lasiha sáme giela oinnolašvuoda, jus oahppodiimmuin buvttaduvvojit sáme gielat materiálat gielladuovdagiidda. Sáme giela sajádat birastahtti servodagas váikkuha maiddá giela oinnolašvuhtii skuvllas. Giellaláhka bidjá gáibádusaid almmolaš ásausaide ja daid diehtjuohkimii. Dás lea čuovvumuš skuvlla gielladuovdagiidda go olggobealde bohtán dieđut heñgejuvvojit oidnosii. Dál dieđut leat dávjá dušše ovttá gillii, dárogillii, muhto giellalága vuodul dieđut galggašedje leat maiddá sáme gillii.

Sáme giela oinnolašvuoda hehte dat, ahte sáme giela sajádat gielladuovdagiin ii leat čállon skuvlla plánaide. Dalle váilot oktasaš ipmárdus ja geavadat das, movt giela oinnolašvuoda galgá ovddidit. Dutkanjearahallamat čáje hit, ahte ovttaskas bargit ja oahppit čovdet ieža giellaválljema oktasaš njuolggadusaid dahje plánaid haga. Go buohkat skuvllas máhttet dárogie la, sáme giella ii leat informašuvnna juohkima dihtii dárbbalaš. Dasto sáme giela geavaheapmi sáhtá leat erenoamáš noadđi dahje liigebargu. Sáme giela oinnolašvuoda hehte maiddá váilevaš sáme giela čállin- ja lohkan dáidu (omd. boarrásut buolvvain) ja čálalaš sáme giela málliid váilvuohhta. Eahpesihkarvuohhta sáme giela riektačállimis sáhtá váikkuhit

giellaválljemii dárogiela buorrin. Dárogielat oahppomateriálaid geavaheapmi lasiha ohppiid dárogiela čállima. Riikkadási organisašuvnnaid diehtjuohkima giellaválljemis lea mearkkašupmi gielladuovdagiidda. Stuurra oassi skuvlii olggo-bealde boahtán plakáhtain ja dieđuin leat dušše dárogillii, mii fas unnida sáme-giela prosentuaála oasi gielladuovdagiin.

Pluralisttalaš skuvlapolitihka mielde gielaide gaskkas eai galgga leat hierarkii-jat, ja mánggagielatvuoda ovddideapmi lea oktasaš ulbmil mii boahtá ovdan buot geavadiin (Baker 2011 (1993): 382–387; gč. García 2009; Shohamy 2006). Dalle plánat galget doarjut ja ovddidit mánggagielatvuoda ja erenoamážit nannet veahádatgiela posišuvnna skuvllas. Veahádatgiela oinnolašvuohta galgá leat čálon skuvlla ulbmiliidda. Gielladuovdagiid giellaválljen ii sáhte báhcit ovttaskas aktevrraid nugo ovttaskas ohppiid dahje bargiid ovddasvástádussan. Áddejupmi sáme-gielat oahpahusa mánggagielatvuodas rievddadallá. Sáme-giela duodalaš konteavstta vuhtiiváldin lea hástalus oahppoplána dásis dasgo dat lea riikka málle heivehus.

6. Sáme-giela pluralisttalaš giellapolitihka nannen

Skuvllaid diđolaš giellapolitihkka lea guovddáš oassi sáme-giela dili nannemis. Giellapolitihka váldoduogášoaidnun galgá leat ahte sáme-giella unnitlogugiellan lea seamma árvvus go váldogiella dahje eará gielat skuvllas. Nappo sáme-giella adnojuvvo resursan buot ohppiide, ja sáme-giela geavaheapmi almmolaš arenain vásihuvvo positiivvalažžan. Jus skuvllain lea nana unnitlogugiela politihkka, de ovdamearkka dihtii jodiheaddji doarju oahpaheddjiid gielalaš rávvenbarggus (Hobson 2004: 54). Vai nanne sáme-giela sajádaga, de gielladuovdagiid mearkkašumi ja anu galgá čállit pedagogalaš plánaide ja oahpahusa mearrádusaide. Dás čuvošii gielladuovdagiid dihtomielalaš plánen ja vuhtii váldin. Dasa gullá maid dat mo bargit ollašuttet ja geavahit gielladuovdagiid oahpaheami oassin.

Oahppoásahusa hálldahuslaš huksehusaid rievdadeapmi ii leat doarvái, muhto odđa bargovugiid ja jurddašeami galgá duohtandahkat ja sirdit árgabeaivvi doaimmaide. Sáme-giela nannen ii sáhte leat ovttaskas sámeoahpaheaddji ovddasvástádus, muhto dat galgá leat olles skuvlla searvedoaibma. Pluralisttalaš giella-ideologiiija mielde oktage giella ii sáhte leat vuolit árvvus go nubbi, mii dárkkuha dárbbu nannet unnitlogugiela sajádaga skuvllain.

Giela oidnon gielladuovdagiin laktása giela stáhtusii ja sajáiduvvan giellageavadiidda seammás go dat hábme áddejumi giela geavahanárvvus (Cenoz & Gorter

2006: 68). Sámegiela oinnolažžan dahkan skuvllas doarju sámegiela geavaheami ja nanne giela árvvu. Dakko bokte dat nanne maiddá gielalaš dásseárvvu. Sámegiela viiddis ja dihtomielalaš mánggabealat geavaheapmi gielladuovdagiin čájeha olles skuvlla čanastumi mánggagielatvuoda prinsihppii ja *giella resursan* -doaladupmái.

Go mánggalágan gielalaš resurssat adnojuvvojit árvvus skuvllas, de sámegiela máhttu šaddá háhpohallan vearan buohkaide. Sámegiela gullon ja oinnolažžan dahkan movttiidahtta ohppiid iešguđetlágan giellamáhtuin oahpahallagoahtit ja geavahišgoahtit sámegiela. Sámegiela oidnon skuvlla gielladuovdagiin doarju ohppiid etnolingvisttalaš identitehta ja lea oassi guovttegielat oahpahusa ollašuvvamis (vrd. maiddá Baker 2011 (1993): 222–227). Sámemánáid gielalaš dásseárvvu ollašuvvan gáibida čoavdit gielalaš geavadiid dan guvlui, ahte sámegiela dásseárvosaš giellapolitihkka sáhtta ollašuvvat geavatlaččat. Lea sáhka giellaideologiija rievdamis pluralisttalaš oaidnun, mas čuovvu sámegiela nannema giellapolitihkalaš resursahálddašepmi.

Gáldut

Dutkanmateriála

Bargjearahallamat joatkkaskuvllas, 11.11.2010 ja 13.3.2013.

Oahppijearahallamat joatkkaskuvllas, nr 1, 20.1.2011; nr 4, 4.5.2011; nr 5, 4.5.2011.

Jearahallan mánáidskuvllas, oahpaheaddji 3, čakča 2007.

Jearahallanskovit joatkkaskuvllas.

Dutkanbeaivegirji. Keskitalo, Pigga. Čakča 2001.

Dutkanbeaivegirji. Linkola, Inker-Anni. 20.4.2010.

Digitála govat sámi skuvlla gielladuovdagiin (N=201).

Videomateriála mánáidskuvllas, čakča 2001.

Videomateriála nuoraidskuvllas, čakča 2001.

Observašuvnnat joatkkaskuvllas jagiin 2009–2011.

Observašuvnnat sámi vuodđoskuvllain jagiin 2001 ja 2007.

Girjjálašvuolta

Aikio-Puoskari, Ulla 2001: *Saamen kielen ja saamenkielinen opetus Pohjoismaissa.*

Tutkimus saamelaisten kielellisistä ihmisoikeuksista Pohjoismaiden kouluissa.

Juridica Lapponica 25. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

- Baker, Colin 2011 (1993): *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Bilingual education & bilingualism 79. 5th edition. Clevedon: Multilingual Matters.
- Ben-Rafael, Eliezer & Shohamy, Elana & Amara, Muhammad Hasan & Trumper-Hecht, Nira (2006): Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. – *International Journal of Multilingualism* 3 (1): 7–30.
- Berry, Susan & de Ramírex, Brill 2015: *Women ethnographers and native women storytellers*. Lanham: Lexington Books.
- Brown, Kara D. 2012: The linguistic landscape of educational spaces: Language revitalization and schools in Southeastern Estonia. – Durk Gorter & Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (doimm.), *Minority languages in the linguistic landscape*. Palgrave Studies in Minority Languages and Communities. Hampshire: Palgrave Macmillan. 281–298.
- Brown, Leslie & Strega, Susan 2005: Introduction. – Leslie Brown & Susan Strega (doimm.), *Research as resistance*. Toronto: Canadian Scholars Press. 1–17.
- Bull, Tove 2002: Kunnskapspolitikk, forskningsetikk og det samiske samfunnet. – Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) (doimm.), *Samisk forskning og forskningsetikk*. Publikasjon nr. 2. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteer. 6–21.
- Cantoni, Gina P. 1997: Keeping minority languages alive. The school's responsibility. – Jon Reyhner (doimm.), *Teaching indigenous languages*. Northern Arizona University. 1–9. <http://jan.ucc.nau.edu/~jar/TIL_Content.html> (30.11.2015).
- Cenoz, Jasone & Gorter, Durk 2006: Linguistic landscape and minority languages. – *International Journal of Multilingualism* 3 (1): 67–80.
- Cenoz, Jasone & Gorter, Durk 2008: The linguistic landscape as an additional source of input in second language acquisition. – *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 46 (3): 267–287.
- Christie, Michael John 1985: *Aboriginal perspectives on experience and learning: The role of language in Aboriginal education*. Geelong: Deakin University Press.
- Coelho, Elizabeth 2012: *Language and learning in multilingual classrooms: A practical approach*. Toronto: Multilingual Matters.
- Davies, Emyr 1996: Muhtun bealit giellaoahpaheamis. Go geahččá walesalaččaid bealis. – Jon Todal & Martin Pope (doimm.), *Duostta hupmat. Gulahallan-*

- vuohki sámegieloahpahusas*. Guovdageaidnu: Sámi oahpahusráđđi – Samisk utdanningsråd. 11–47.
- Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. & Smith, Linda Tuhiwai (doaimm.) 2008: *Handbook of Critical and Indigenous Methodologies*. Thousand Oaks: Sage.
- Eira, Inger Marie Gaup 2004: *Sámegiella Davviriikkain. Stáhtus- ja domenačielg-gadeapmi. Sami language in Nordic countries. Status and domain clarification. Samisk språk i Norden. Status- og domeneutredning*. Dieđut 4/2004. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.
- Eskola, Jari & Saarela-Kinnunen, Maria 2007: Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? – Juhani Aaltola & Raine Valli (doaimm.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. Juva: WS Bookwell. 184–193.
- García, Ofelia 2009: *Bilingual education in 21st century: A global perspective*. Oxford: Blackwell.
- Gordon, Tuula & Lahelma, Elina 2004: Etnografinen katse koulutuspolitiikkaan. – *Kasvatus* 35 (1): 66–78.
- Gorter, Durk 2006: Introduction: The study of linguistic landscape as a new approach to multilingualism. – Durk Gorter (doaimm.), *Linguistic landscape: A new approach to multilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters. 1–6.
- Graetz, Ken A. 2006: The psychology of learning environments. – Diana G. Oblinger (doaimm.), *Learning spaces*. Boulde: Educause. 60–74. <<https://net.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf>> (30.11.2015).
- Guttorm, Hanna Ellen & Keskitalo, Pigga & Bergier, Alexandra (boahtimin): Sharing reflections on the Sámi University College as a language (re)vitalization center. – Justyna Olko & Tomasz Wicherkiewicz (doaimm.), *Integral strategies for language revitalization*. Warsaw: University of Warsaw.
- Helander, Kaisa Rautio 2011: *The effect of official use of indigenous place names in strengthening literacy skills in indigenous languages*. 3rd International Conference on Language, Education and Diversity (LED 2011), 22–25 November 2011. Auckland: The University of Auckland. 1–20.
- Helander, Kaisa Rautio 2015: Sámi báikenamat ja nammahálddašeapmi giellapolitiikka oassin. – Vuokko Hirvonen & Johanna Johansen Ijäs & Marjatta Jomppanen & Kaarina Vuolab-Lohi (doaimm.), *Symposia ávvučála. Nostalgiija, naga ja eará gielalaš ja kultuvrralaš fenomenat*. Dieđut 2/2015. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 44–72.

- Helander, Nils Øivind 2012: Norgga beale oahppoplána *doaibmi guovttegielat-
vuohhta* – mo dan meroštallat? – *Sámi dieđalaš áigečála* 2/2012: 57–83. <[http://
site.uit.no/aigecala/sda-2-2012-nils-oivind-helander/](http://site.uit.no/aigecala/sda-2-2012-nils-oivind-helander/)> (1.12.2015).
- Herr, Judy & Larson, Yvonne Libby & Tennyson-Grimm, Dawn 2004: *Teacher
made materials that really teach!* Clifton Park, NY: Thomson Delmar Learning.
- Hirvonen, Vuokko 2003: *Mo sámáidahttit skuvlla? Reforppma 97 evalueren*. Káráš-
johka: ČálliidLágádus.
- Hobson, John 2004: Learning to speak again: Towards the provision of appropri-
ate training for the revitalization of indigenous Australian languages in New
South Wales. – Joan A. Argenter & Roberto McKenna Brown (doaimm.), *En-
dangered languages and linguistic rights. On the margins of nations*. Proceed-
ing of the Eight FEL Conference, Barcelona, Spain, 1–3 October 2004. Bath:
The Foundation for Endangered Languages. 53–57.
- Hoëm, Anton 2007: *Fra noaidiens verden til forskerens: Misjon, kunnskap og mo-
dernisering i Sameland 1715–2007*. Oslo: Novus Forlag.
- Hornberger, Nancy 2003: Afterword: Ecology and ideology in multilingual class-
rooms. – Angela Creese & Peter Martin (doaimm.), *Multilingual Classroom
Ecologies*. Clevedon: Multilingual Matters. 136–142.
- Hubenthal, Michael & O'Brien, Thomas 2009: *Revisiting your classroom's walls:
The pedagogical power of posters*. University of Binghamton. School of Edu-
cation. IRIS Consortium, Education and Outreach Program. <[https://www.
iris.edu/hq/files/programs/education_and_outreach/poster_pilot/Poster_
Guide_v2a.pdf](https://www.iris.edu/hq/files/programs/education_and_outreach/poster_pilot/Poster_Guide_v2a.pdf)> (30.11.2015).
- Jaworski, Adam & Thurlow, Crispin 2010: Introducing semiotic landscape. –
Adam Jaworski & Crispin Thurlow (doaimm.), *Semiotic landscapes: Language,
image, space. Advances in sociolinguistics*. London & New York: Continuum
International Publishing Company. 1–40.
- Keskitalo, Pigga 2010: *Saamelaiskoulun kulttuurisensitiivisyyttä etsimässä kasva-
tusanthropologian keinoin*. Dieđut 1/2010. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Keskitalo, Pigga & Määttä, Kaarina & Uusiautti, Satu 2014: Saamen kielen ope-
tuksen ja oppimisen haasteita ja ratkaisumalleja. – Pigga Keskitalo & Satu
Uusiautti & Erika Sarivaara & Kaarina Määttä (doaimm.), *Saamelaispedago-
giikan ydinkysymysten äärellä*. Rovaniemi: Lapland University Press. 157–172.
- Landry, Rodrigue & Bourhis, Richard Y. 1997: Linguistic landscape and ethnolin-
guistic vitality: An empirical study. – *Journal of Language and Social Psycho-
logy* 16 (1): 23–49.

- Linkola, Inker-Anni 2014a: *Saamelaisen koulun kielimaisema: Etnografinen tutkimus saamen kielestä toisen asteen oppilaitoksessa*. Dieđut 2/2014. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Linkola, Inker-Anni 2014b: Monikielinen koulu saamen kielen mahdollisuutena. – Pigga Keskitalo & Satu Uusiautti & Erika Sarivaara & Kaarina Määttä (doaimm.), *Saamelaispedagogiikan ydinkysymysten äärellä*. Rovaniemi: Lapland University Press. 173–187.
- Magga, Ole Henrik 2004: Leatgo Norgga giellalágat ja hálddahusvuogit duohta dorvun sámegillii? – Tuomas Magga & Veli-Pekka Lehtola (doaimm.), *Sámiid rievttit gillii ja historjái. Saamelaisten oikeudet kieleen ja historiaan*. Publications of the Giellagas Institute 3. Oulu: Oulun yliopisto. 28–37.
- Manninen, Jyri & Burman, Anne & Koivunen, Annukka & Kuittinen, Esko & Luukannel, Saara & Passi, Sanna & Särkkä, Hanna 2007: *Oppimista tukevat ympäristöt: Johdatus oppimisympäristöajatteluun*. Helsinki: Opetushallitus.
- McVay, Jennifer C. & Kane, Michael. J. & Kwapil, Thomas R. 2009: Tracking the train of thought from the laboratory into everyday life: An experience-sampling study of mind wandering in controlled and ecological contexts. – *Psychonomic Bulletin & Review* 16 (5): 857–863.
- Metsämuuronen, Jari 2008 (2001): *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. 3. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.
- Minde, Henry 2005: Assimilation of the Sami – implementation and consequences. – *Gáldu Čála – Journal of Indigenous Peoples Rights* 3/2005.
- Opplæringslova 1998: LOV-1998-07-17-61: Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa. Kunnskapsdepartementet. 17.7.1998 nr. 61. <<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>> (3.12.2015).
- Paksuniemi, Merja 2009: *Tornion alakansakoulunopettajaseminaarin opettajakuva lukuvuosina 1921–1945 rajautuen oppilasvalintoihin, oppikirjoihin ja oheistoimintaan*. Acta Universitatis Lapponiensis 161. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Rasmussen, Torkel 2013: «Go ealáska, de lea váttis dápmat»: Davvisámegiela etnolingvisttalaš ceavzinnávccaid guorahallan guovtti gránnjágielddas Deanus ja Ohcejogas 2000-logu álggus. Romsa: UiT Norgga árkatalaš universitehta.
- Rasmussen, Torkel 2015: The Finnish school system – a taboo issue in Sámi language revitalization. – *AGON* 1–2. <<http://agon.fi/article/the-finnish-school-system-a-taboo-issue-in-sami-language-revitalization/>> (17.4.2015).

- Ravna, Ellen 2000: *Iskkadeapmi sámegiela geavaheami birra*. Deatnu: Sámi giel-laráddi.
- Reh, Mechthild 2004: Multilingual writing: A reader-oriented typology – with examples from Lira Municipality (Uganda). – *International Journal of the Sociology of Language* 170: 1–41.
- Ruggieri, Katherine 1998: *How to organize your classroom*. Torrance: Fearon Teacher Aids.
- Ruiz, Richard 1984: Orientations in language planning. – *Journal of the National Association for Bilingual Education* 8 (2): 15–34.
- Salo, Hanni 2012: Using linguistic landscape to examine the visibility of Sámi languages in the North Calotte. – Durk Gorter & Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (doimm.), *Minority languages in the linguistic landscape*. Palgrave Studies in Minority Languages and Communities. Hampshire: Palgrave Macmillan. 243–259.
- Salo, Ulla-Maija 1999: *Ylös tiedon ja taidon ylämäkeä. Tutkielma koulun maailmoista ja järjestyksistä*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Seligman, Martin E. P. & Csikszentmihalyi, Mihaly 2000: Positive Psychology: An Introduction. – *American Psychologist* 55 (1): 5–14.
- Shohamy, Elana 2006: *Language policy: Hidden agendas and new approaches*. London & New York: Routledge.
- Skeggs, Beverley 1997: *Formations of class and gender. Becoming respectable*. London: Sage.
- Skutnabb-Kangas, Tove 2009: Multilingual education for global justice: Issues, approaches, opportunities. – Tove Skutnabb-Kangas & Robert Phillipson & Ajit K. Mohanty & Minati Panda (doimm.), *Social justice through multilingual education*. Bristol: Multilingual Matters. 36–62.
- Skutnabb-Kangas, Tove & Dunbar, Robert 2010: Indigenous children's education as linguistic genocide and a crime against humanity? A global view. – *Gáldu Čála – Journal of Indigenous Peoples Rights* 1/2010.
- Solstad, Karl Jan (doimm.) 2012: *Sámi giellaiskkadeapmi*. NF-rapport nr. 9. Bodø: Nordlands Forskning.
- Spindler, George & Hammond, Lorie 2000: The use of anthropological methods in education research: Two perspectives. – *Harvard Education Review* 70 (1): 39–48.
- Spolsky, Bernard & Cooper, Robert L. 1991: *The languages of Jerusalem?* Oxford: Clarendon Press.

- Stake, Robert E. 2005 (1994): Qualitative case studies. – Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (doaimm.), *The Sage handbook of qualitative research*. Third edition. Thousand Oaks: Sage Publications. 443–466.
- Stone, Nancy J. & Anthony, J. 1998: Task type, posters and workspace color on mood, satisfaction and performance. – *Journal of Environmental Psychology* 18 (2): 175–185.
- Strong, Pauline Turner 2005: Recent ethnographic research on North American Indigenous Peoples. – *Annual Review of Anthropology* 34: 253–268.
- Toulouse, Pamela Rose 2013: *Beyond shadows: First Nations, Métis and Inuit Student Success*. Ottawa: Canadian Teachers' Federation.
- UNESCO 2002: *Unescodoc. Activity 5: Integrating Indigenous Knowledge into the Curriculum. Teaching and learning for a sustainable future: Indigenous knowledge and sustainability*. Paris: UNESCO. <http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_c/mod11.html> (23.3.2015).
- UNESCO 2003: *Unescodoc. Language vitality and endangerment*. Paris: UNESCO. <<http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00120-EN.pdf>> (23.3.2015).
- Wei, Li & García, Ofelia 2013: *Translanguaging: Language, bilingualism and education*. Basingstoke: Palgrave Pilot.
- Wulf, Christoph & Zirfas, Jörg 2013: *Handbuch Pädagogische Anthropologie*. Verlag: Vs Verlag für Sozialwissenschaften.
- Yin, Robert K. 1983: *Case research. Design and methods*. Applied Social Research Methods series 5. London: Sage.
- Yosso, Tara J. 2005: Whose culture has capital? A critical race theory discussion of community cultural wealth. – *Race, Ethnicity and Education* 8 (1): 69–91.
- Øzerk, Kamil & Juuso, Randi 1999: *Pedagogalaš jurddagirji guovttegielalaš mánáidgárddiide*. Guovdageaidnu: Sámi oahpahusráđđi.

Sámi language visibility in Sámi schools

This article focuses on the visibility of the Sámi language in today's schools. The article presents ethnographic research carried out in Sámi primary and lower secondary schools and in a Sámi upper secondary school located in the Sámi language administrative region in Norway. Based on research findings it is necessary to prioritize Sámi language visibility in the schools. Sámi language visibility is hindered by the fact that Sámi language status is not addressed in the school plans. The current language ideology in the educational institutions hinders Sámi language equality. Sámi language visibility in the linguistic landscape of the education system will promote a pluralistic language ideology and strengthen minority language policy. The Sámi language could benefit from a more pluralistic language ideology and a supportive minority language policy.

Keywords: linguistic landscape, language ideology, language policy, Sámi schools

INKER-ANNI LINKOLA

Sámi Archives

inker-anni.linkola@narc.fi

PIGGA KESKITALO

Sámi University of Applied Sciences

University of Lapland

pigga.keskitalo@samiskhs.no